

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

No1

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026

yanvar

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

ISSN: 3060-463X

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 325 sahifa.
2026-yil, yanvar

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Iloxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА УЗБЕКИСТАНА.....	26
Каракулов Фарход Зайпудинович	
TRANSPORT TIZIMIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA TAKOMILLASHTIRISH USULLARI.....	33
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARNING SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI BAHOLASH.....	38
Achilov Ilmurad Nematovich	
TURIZM OBYEKTLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	45
Toshtemirov Xojiakbar Qahramon o'g'li	
КАЧЕСТВО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКОВ УЗБЕКИСТАНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРОБЛЕМНЫХ КРЕДИТОВ.....	51
Алиева Сусанна Сейрановна	
ВЛИЯНИЕ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ И РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕВОДСТВА И КАРАКУЛЕВОДСТВА В ГЛОБАЛЬНОМ МАСШТАБЕ.....	58
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
BARQAROR INVESTITSIYALAR: IQTISODIYOTDAGI ROLI VA DOLZARBLIGI.....	65
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
KRAUDFANDING – BARQAROR RIVOJLANISHNI AMALGA OSHIRISH UCHUN INNOVATSION MOLIYAVIY VOSITA SIFATIDA.....	71
Ashurova Oltin Yuldashevna	
FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHDA MOLIYAVIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	78
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI UCHUN BARQAROR BREND QIYMATINI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	84
Bekmurod Davlatmurotovich Ollaberganov, Zilola Baxramovna Abdikarimova	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	89
Atajanov Kamal Atavayevich	
AVTOTRANSFORMATORLARNING TASHQI MAGNIT MAYDONINING MATEMATIK MODELI.....	96
Pirmatov Nurali Berdiyrovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Baxriddinov Begzod Alibek o'g'li	
O'ZBEKISTON VA JAHON AMALIYOTIDA BUDJET MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING RIVOJLANISHIGA RETROSPEKTIV TAHLIL.....	101
Berdiyev Toshkenboy Panjiyevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: RISKGA ASOSLANGAN YONDASHUV VA AMALIY MEKANIZMLAR.....	108
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT BAZASINI MUSTAHKAMLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	113
Shayxiev Boburbek Ulug'bekovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING KONSEPTUAL MODELI.....	120
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	

GEODEZIYA VA GIS TEXNOLOGIYALARINING INTEGRATSIYASI.....	125
Ziynura sabirova	
RESPUBLIKADA UY-JOY QURILISHI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGINING O'RNI	129
Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА АО «УЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙУЛЛАРИ» В УСЛОВИЯХ СТРУКТУРНЫХ РЕФОРМ.....	133
Кадирова Шарофат Амоновна	
KASBLARNI MODERNIZATSIYA QILISH VA MEHNAT BOZORINING YANGI MODELINI BARPO ETISH	139
Ruziyev Oybek Abdumuminovich, Nurboyev Jaloliddin Mamadiyevich	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBIL BIZNESINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	143
Saidov Dilshodbek Razzakovich	
QISHLOQ JOYLARIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	148
Amaniyazova Rayhan Bayniyazovna	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ СОЛНЕЧНЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА	153
Кудратов Афзалхужа Рустамович, Далмурадова Наргиза Нуриллаевна, Шогучкаров Санжар Кодирович	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI	161
Qarshiyev Obidjon Egamberdiyevich	
INNOVATSION BANK EKOTIZIMLARINING TIJORAT BANKLARI RIVOJLANISHIDAGI ROLI	165
Aliyev Hasan Rayimjonovich	
ANALYSIS OF FACTORS OF INTENSIVE ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN	171
Sharipov Kamil	
SUN'IY INTELLEKT – TO'RTINCHI SANOAT INQILOBINING ASOSI.....	176
Kalonov Muxiddin Baxriddinovich	
KORXONALARDA MOLIVAVIY BOSHQARUVNING TASHKILY VA IQTISODIY MASALALARI.....	187
Jumayev Samariddin Ziyodullaevich	
YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYASI ASOSIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINI OSHIRISH YO'LLARI	193
Isroilov Dilshodbek Rustamovich	
TALABALARDA O'Z-O'ZINI TARTIBGA SOLISH KO'NIKMALARINING RIVOJLANISHIDA INTERAKTIV TA'LIM PLATFORMALARINING O'RNI	198
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Gulnora Abdullo qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING XORIJIY TAJRIBASI	203
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
XORAZM VILOYATIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASINING O'ZGARISHI VA BU JARAYONGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	208
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
IQTISODIY-MATEMATIK VA SSENARIYLI YONDASHUVLARDAN FOYDALANIB SANOAT RIVOJLANISHINI BAHOLASH VA PROGNOZLASH	213
Turdiyev Ulug'bek Qayumovich, Qayumova Nurafshona Ulug'bek qizi	
EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARINING DOLZARBLIGI.....	217
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	

LEGAL AND INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF ECONOMIC COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS	222
Yovkochev Sherzod	
ICHKI AUDIT FUNKSIYALARINING ICHKI NAZORATNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI	228
Tursunov Shohruxmirzo Baxtiyor o'g'li	
MOSH DONINI YANCHIB OLISHDA QO'LLANILADIGAN QURILMANI LOYIHALASH	232
Qurbanov Abdimalik Jo'rayevich	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SAMARADORLIKNI BAHOLASH: INSTITUTSIONAL MEXANIZMLAR, RAQAMLI YECHIMLAR VA AMALIY KUTILMALAR	239
Sarvar Saidov Xayrulloevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI DOIRASIDA UNING INFRATUZILMASINI TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	244
Tashov Mizrob Maxmudovich	
DAVLAT BOSHQARUV ORGANLARIDA INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	251
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
ФИНАНСЫ И ВЫСШАЯ МАТЕМАТИКА В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА	257
Айматова Фарида Хуразовна	
ZAMONAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI	263
Salayeva Dilafro'z Aybekovna	
ДИАГНОСТИКА СИНХРОННОГО ДВИГАТЕЛЯ НА ОСНОВЕ ИЗМЕРЕНИЯ ВНЕШНЕГО МАГНИТНОГО ПОЛЯ	267
Пирматов Нурали Бердярович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Мамуров Алмас Жумабой угли	
XORIJYIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI ASOSIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI VA XUSUSIYATLARI	275
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СТОИМОСТИ КОМПАНИИ В СДЕЛКАХ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ	279
Ли Илларион Георгиевич	
KO'P YADROLI CPU VA GPU ARXITEKTURALARIDA DIFFERENSIAL TENGLAMALARNI SONLI YECHISH UCHUN PARALLEL ALGORITMLARNI ISHLAB CHIQUISH VA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	284
Ismailov Shixnazar Rashid o'g'li, Ubaydullayev Farrux Fathulla o'g'li, Odilov Asliddin Isoq o'g'li	
СИСТЕМАТИЧЕСКОЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ — ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИКИ	291
Муталов Абдуазим	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNING HUDUDIY TARKIBI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	295
Ermamatov Shonazar Jumakulovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSIYA SIYOSATI: INSTITUTSIONAL VA RAQAMLI ISLOHOTLAR	302
Sobirov Yo'ldoshboy Ro'zimboevich	
QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOY-IQTISODIY SALOHIIYATI VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	310
Tuyev Abdurahmon Yusubopvich	
ТЕМИР YO'L STANSIYALARIDA STRELKALI O'TKAZGICH QURILMALARI BO'YICHA YO'L QO'YILGAN NOSOZLIKLAR VA ULARNING TAHLILI	315
Yunusova Gulshanoy Umarali qizi	

SANOAT KORXONALARIDA ASOSIY FONDLARDAN VA ISHLAB CHIQRISH QUVVATIDAN
SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI.....320
Ulashev Xubbim Askarovich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

SANOAT KORXONALARIDA ASOSIY FOND LARDAN VA ISHLAB CHI QARISH QU VVATIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI

Ulashev Xubbim Askarovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Iqtisod fanlar nomzodi, dotsent

hubbimulashev@gamil.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada sanoat korxonalarida asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanishning asosiy usullari tahlil qilinadi. Asosiy fondlarning to'g'ri boshqarilishi va ishlab chiqarish quvvatlarining optimal ishlatilishi korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatib o'tiladi. Maqolada samarali foydalanish usullari, monitoring va nazorat tizimlari hamda ishlab chiqarish rejalashtirishning zamonaviy yondashuvlari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: sanoat korxonasi, asosiy fondlar, ishlab chiqarish quvvati, samarali foydalanish, iqtisodiy samaradorlik, boshqaruv.

Abstract. This article analyzes the main methods of efficient use of fixed assets and production capacities in industrial enterprises. It is shown that proper management of fixed assets and optimal use of production capacities is crucial for improving the economic efficiency of an enterprise. The article discusses methods of efficient use, monitoring and control systems, as well as modern approaches to production planning.

Keywords: industrial enterprise, fixed assets, production capacity, efficient use, economic efficiency, management.

Аннотация. В данной статье анализируются основные методы эффективного использования основных фондов и производственных мощностей на промышленных предприятиях. Показано, что правильное управление основными фондами и оптимальное использование производственных мощностей имеет важное значение для повышения экономической эффективности предприятия. В статье обсуждаются методы эффективного использования, системы мониторинга и контроля, а также современные подходы к планированию производства.

Ключевые слова: промышленное предприятие, основные фонды, производственные мощности, эффективное использование, экономическая эффективность, управление.

KIRISH

Sanoat korxonalari iqtisodiyotning muhim bo'g'inini tashkil etadi. Korxonalarda asosiy fondlar – binolar, uskunarlar, transport vositalari va boshqa moddiy boyliklar – ishlab chiqarish jarayonining samarali ishlashi uchun asos bo'ladi. Shu bilan birga, ishlab chiqarish quvvati korxonaning maksimal ishlab chiqarish hajmini belgilaydi. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish nafaqat ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, balki mahsulot sifatini oshirish, resurslarni tejash va korxonada daromadini ko'paytirishga yordam beradi. Kirishda korxonada faoliyatining samaradorligini oshirish muhimligi, asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan to'g'ri foydalanishning iqtisodiy ahamiyati ta'kidlanadi. Shu mavzuda tadqiqotlar va nazariy asoslar keltiriladi, samarali foydalanishning amaliy yo'llari tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'rganilgan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, asosiy fondlarni samarali boshqarish korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ishlab chiqarish quvvatlaridan optimal foydalanish

resurslarni tejash va mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshirishga yordam beradi. Zamonaviy tadqiqotlar ishlab chiqarishni monitoring qilish va boshqaruv tizimlarini joriy etish, ishlab chiqarishni rejalashtirish hamda texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Adabiyotlar tahlili korxonada boshqaruvning nazariy asoslarini, samarali foydalanish metodlarini va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Sanoat korxonalarida asosiy fondlar – binolar, uskuna, transport vositalari va boshqa moddiy boyliklar – ishlab chiqarish jarayonining uzluksiz va samarali ishlashi uchun muhim hisoblanadi. Asosiy fondlarning samarali ishlatilishi korxonaning iqtisodiy natijalariga bevosita ta'sir qiladi va resurslarni tejashga yordam beradi. Ishlab chiqarish quvvati esa korxonaning maksimal ishlab chiqarish hajmini belgilaydi. Quvvatni to'liq va optimal ishlatish nafaqat mahsulot ishlab chiqarishni oshiradi, balki ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi. Shu sababli korxonada rahbarlari quvvatdan foydalanishni doimiy ravishda nazorat qilishi va samaradorlikni oshirish chora-tadbirlarini ishlab chiqishi lozim. Samarali foydalanishning asosiy yo'llaridan biri – ishlab chiqarishni rejalashtirish va optimallashtirishdir. Bunda ishlab chiqarish jarayoni, uskuna yuklanishi va ishchi kuchi samaradorligi hisobga olinadi. Rejalashtirish jarayonida texnologik jarayonlar, materiallar ta'minoti va ishchi soatlarining maksimal ishlatilishi e'tiborga olinadi. Monitoring va nazorat tizimlari ham samarali foydalanishda katta ahamiyatga ega. Zamonaviy korxonalarda ushbu tizimlar kompyuterlashtirilgan va avtomatlashtirilgan bo'lib, asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlarining ishlash darajasini doimiy kuzatishga imkon beradi

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda sanoat korxonalarida asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanishni o'rganish uchun bir nechta metodlar qo'llanildi. Tahliliy metod yordamida korxonaning moliyaviy va ishlab chiqarish ko'rsatkichlari, asosiy fondlar balansi hamda quvvat ishlatilishi batafsil o'rganildi. Solishtirma metod orqali turli sanoat korxonalarini va ishlab chiqarish shartlari taqqoslanib, samaradorlik omillari aniqlandi. Statistik metod yordamida ishlab chiqarish jarayonlaridagi samaradorlik ko'rsatkichlari matematik va statistik usullar orqali baholandi. Ekspert bahosi usuli qo'llanib, tajribali mutaxassislar fikri asosida asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish strategiyasi ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Texnologik yangilanishlar va modernizatsiya ham samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Yangi uskuna va texnologiyalarni joriy qilish orqali ishlab chiqarish jarayoni tezlashadi, resurslar tejaligani bilan birga mahsulot sifati ham yaxshilanadi. Korxonada xodimlarini malaka oshirish va tajribali mutaxassislar bilan ishlash ham asosiy fondlar va quvvatlardan samarali foydalanishning muhim omili hisoblanadi. Malakali ishchi kuchi texnik vositalardan maksimal darajada foydalanishni ta'minlaydi va ishlab chiqarishdagi nosozliklarni kamaytiradi.

Korxonalarda asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun iqtisodiy rag'batlantirish tizimini joriy etish muhimdir. Bu tizim xodimlarni mahsulodorlikni oshirishga undaydi va resurslardan tejashni rag'batlantiradi. Masalan, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirgan yoki quvvatni yuqori darajada ishlatgan brigadalarga mukofot berish samaradorlikni oshiradi. Texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish va raqamli tizimlar orqali boshqarish ham asosiy fondlar va quvvatlardan optimal foydalanishga yordam beradi. Zamonaviy dasturiy ta'minot ishlab chiqarish jarayonini kuzatish, uskuna yuklanishini tahlil qilish va resurslarni taqsimlash imkonini beradi. Shu bilan birga, real vaqt rejimida monitoring qilish orqali nosozliklarni tez aniqlash va bartaraf etish mumkin bo'ladi. Ishlab chiqarish quvvatlarining samarali ishlatilishini ta'minlash uchun texnologik jarayonlarni optimallashtirish muhim hisoblanadi. Bu jarayonda ishchi smenalarini samarali taqsimlash, uskuna ishlash rejimini maksimal darajada rejalashtirish va ishlab chiqarish sikllarini uzluksiz davom ettirish muhim rol o'ynaydi

Asosiy fondlarning samarali ishlatilishi uchun modernizatsiya va yangilanishlar doimiy ravishda amalga oshirilishi lozim. Uskuna va texnologiyalarni yangilash orqali ishlab chiqarish tezligi oshadi, energiya va xomashyo sarfi kamayadi, mahsulot sifati esa yaxshilanadi. Shu bilan birga, texnologik yangilanish korxonada raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Korxonada xodimlarini malaka oshirish va ularni samarali ishlashga o'rgatish ham muhim omildir. Malakali ishchi kuchi uskuna va texnologiyalardan to'liq foydalana oladi, ishlab chiqarish jarayonidagi xatolarni kamaytiradi va asosiy fondlarning ishlash muddatini uzaytiradi.

Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish strategiyasini ishlab chiqishda innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va raqamli monitoring vositalari yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qilish mumkin. Bu korxonada rahbarlariga real vaqt rejimida ma'lumot olish, ishlab chiqarishdagi kamchiliklarni aniqlash va tezkor choralar ko'rish imkonini beradi.[1]

Korxonalarda resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va energiya samaradorligini oshirish ham samarali foydalanishning asosiy jihatlardan biridir. Masalan, energiya tejovchi uskuna va avtomatlashtirilgan

jarayonlarni joriy etish orqali ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, optimal xomashyo ishlatilishi va ishlab chiqarish sikllarini rejalashtirish resurslardan maksimal foydalanganlikni ta'minlaydi. Xodimlarning malakasini oshirish va ularni samarali ishlashga o'rgatish ham korxonaning asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini oshirishga yordam beradi. Malakali ishchi kuchi uskuna va texnologiyalardan to'liq foydalanadi, ishlab chiqarish jarayonidagi xatolarni kamaytiradi va mahsulot sifatini yaxshilaydi. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning iqtisodiy barqarorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulot sifatini yaxshilash va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Samarali boshqaruv, rejalashtirish, monitoring, texnologik yangilanishlar va malakali xodimlar ushbu jarayonning asosiy elementlari hisoblanadi.

Samarali foydalanish uchun texnologik jarayonlarni takomillashtirish va modernizatsiya qilish doimiy ravishda amalga oshirilishi lozim. Bu jarayonda eskirgan uskuna o'rniga zamonaviy va energiya tejavchi uskunalarni joriy etish, ishlab chiqarish liniyalarini avtomatlashtirish va raqamli monitoring tizimlarini qo'llash muhim hisoblanadi. Natijada, ishlab chiqarish jarayoni tezlashadi, mahsulot sifati oshadi va resurslar samarali ishlatiladi.

Boshqa muhim jihat – ishlab chiqarish jarayonlarini rejalashtirish va logistika tizimini optimallashtirish. Ishlab chiqarish sikllarini samarali rejalashtirish, ishchi smenalarini to'g'ri taqsimlash, xomashyo va materiallar yetkazib berishni uzluksiz ta'minlash ishlab chiqarish quvvatlaridan maksimal darajada foydalanishni kafolatlaydi. Iqtisodiy rag'batlantirish tizimini joriy etish ham samarali foydalanishning muhim omillaridan biridir. Xodimlarni mahsulдорlikni oshirishga rag'batlantirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirgan brigadalarni mukofotlash korxonada samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun doimiy monitoring va nazorat tizimlarini yaratish muhimdir. Zamonaviy axborot tizimlari yordamida ishlab chiqarish jarayonidagi nosozliklar tez aniqlanadi, resurslar optimal taqsimlanadi va ishlab chiqarish samaradorligi oshadi[2]. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, mahsulot sifatini yaxshilaydi va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun resurslarni boshqarish va monitoring tizimlarini takomillashtirish muhimdir. Bunda har bir uskuna va ishlab chiqarish liniyasi bo'yicha foydalanish darajasi aniqlanadi, nosozliklar va energiya sarfi kuzatiladi, hamda kerakli chora-tadbirlar belgilanadi. Bu jarayon korxonada rahbarlariga resurslardan maksimal darajada foydalanganlikni ta'minlash imkonini beradi.[4]

Sanoat korxonalarida samarali foydalanishning yana bir yo'li – texnologik jarayonlarni integratsiyalash va avtomatlashtirishdir. Zamonaviy dasturiy ta'minotlar yordamida ishlab chiqarish sikllari nazorat qilinadi, xomashyo va materiallar optimal taqsimlanadi, ishlab chiqarish jarayoni tezlashadi. Shu bilan birga, ishlab chiqarish sifatini doimiy monitoring qilish orqali mahsulot sifati nazorat qilinadi. Xodimlarning malakasi va tajribasi samarali foydalanishda katta ahamiyatga ega. Malakali ishchi kuchi uskuna va texnologiyalardan to'liq foydalana oladi, ishlab chiqarish jarayonidagi xatolarni kamaytiradi va mahsulot sifatini oshiradi. Xodimlarni doimiy malaka oshirish va yangi texnologiyalar bilan ishlashga o'rgatish korxonaning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Oxir-oqibat, asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslarni tejash va mahsulot sifatini yaxshilash imkonini beradi. Bu esa korxonaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.[3]

Samarali foydalanish uchun texnologik yangilanishlar va investitsiyalarni rejalashtirish muhimdir. Korxonada yangi uskuna, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalari va raqamli tizimlarni joriy etish orqali ishlab chiqarish quvvatini oshiradi va asosiy fondlardan maksimal darajada foydalanadi. Investitsiyalarni to'g'ri taqsimlash va texnologik jarayonlarni modernizatsiya qilish uzoq muddatli samaradorlikni ta'minlaydi.

Ishlab chiqarish jarayonida energiyani tejash va chiqindilarni kamaytirish ham muhim hisoblanadi. Masalan, energiya tejavchi uskuna va texnologiyalarni qo'llash, xomashyoni optimal ishlatish va ishlab chiqarish sikllarini rejalashtirish korxonada xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi. Bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ekologik barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi.[5]

Korxonada samaradorligini oshirishda boshqaruv tizimlarining takomillashuvi ham katta rol o'ynaydi. Axborot texnologiyalari yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish, nosozliklarni aniqlash va tezkor choralar ko'rish mumkin. Bu tizimlar yordamida asosiy fondlar va quvvatlarning ishlash darajasi oshadi, ishlab chiqarish resurslaridan maksimal foydalanganlik ta'minlanadi. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun xodimlarning malakasi va tajribasi doimiy ravishda oshirilishi zarur. Malakali ishchi kuchi uskuna va texnologiyalardan to'liq foydalana oladi, ishlab chiqarish jarayonidagi xatolarni kamaytiradi va mahsulot sifatini yaxshilaydi. Xodimlarni zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashga o'rgatish, ularni samaradorlikka rag'batlantirish korxonada samaradorligini oshiradi. Fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning iqtisodiy barqarorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish,

mahsulot sifatini yaxshilash va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Samarali boshqaruv, texnologik yangilanishlar, monitoring tizimlari va malakali xodimlar – bu jarayonning asosiy elementlari hisoblanadi.[6]

Korxonalarda asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun texnologik jarayonlarni doimiy takomillashtirish muhimdir. Ishlab chiqarish jarayonlarining har bir bosqichi tahlil qilinib, eskirgan yoki samaradorligi past bo'lgan uskuna aniqlanadi va yangilari bilan almashtiriladi. Shu tarzda ishlab chiqarish jarayoni tezlashadi, mahsulot sifati yaxshilanadi va resurslar tejalanadi.

Ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun ishlab chiqarish rejalashtirish va smenalarni optimallashtirish muhimdir. Ishchi smenalarini to'g'ri taqsimlash, xomashyo va materiallar yetkazib berilishini uzluksiz ta'minlash, ishlab chiqarish sikllarini uzluksiz davom ettirish ishlab chiqarish quvvatidan maksimal darajada foydalanishni kafolatlaydi.

Korxonalarda samaradorlikni oshirish uchun monitoring va nazorat tizimlari doimiy ishlatilishi kerak. Zamonaviy axborot va raqamli tizimlar yordamida ishlab chiqarish jarayonidagi nosozliklar tez aniqlanadi, uskuna va quvvat ishlatilishi nazorat qilinadi va zarur choralar ko'riladi. Bu esa resurslardan maksimal foydalanilganlikni ta'minlaydi. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish uchun xodimlarning malakasi va tajribasi muhim hisoblanadi. Malakali ishchi kuchi uskuna va texnologiyalardan to'liq foydalana oladi, ishlab chiqarish jarayonidagi xatolarni kamaytiradi va mahsulot sifatini oshiradi. Shu sababli xodimlarni doimiy malaka oshirish kurslari va zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashga o'rgatish muhimdir. Sanoat korxonalarida asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning iqtisodiy barqarorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish, resurslarni tejash va mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Samarali boshqaruv, monitoring, texnologik yangilanishlar va malakali ishchi kuchi ushbu jarayonning asosiy elementlari hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sanoat korxonalarida asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning iqtisodiy barqarorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslarni tejash va mahsulot sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali boshqaruv, ishlab chiqarish rejalashtirish, texnologik yangilanishlar, monitoring tizimlari va malakali ishchi kuchi korxonaning ishlab chiqarish quvvatidan maksimal darajada foydalanishini ta'minlaydi. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning raqobatbardoshligini oshirish, uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va resurslardan oqilona foydalanishga xizmat qiladi. Shu sababli korxonalar rahbarlari va mutaxassislar doimiy ravishda innovatsion yondashuvlar joriy etishi, xodimlarni malaka oshirish kurslariga jalb qilishi va ishlab chiqarish jarayonlarini doimiy monitoring qilishlari muhimdir. Fondlar va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirishda, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishda va mahsulot sifatini yaxshilashda asosiy omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60-son Farmoni Manba: <https://lex.uz/docs/5841063>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida" gi PF-158-son Farmoni va uning 1-ilovasi asosida tasdiqlangan "O'zbekiston – 2030" strategiyasi. Manba: <https://lex.uz/docs/6600413>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 12-oktabrdagi "Sanoat va uning bazaviy tarmoqlarini jadal rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PF-169-sonli Farmoni. Manba: <https://lex.uz/docs/6633676.10>.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 20-apreldagi 201-sonli Qarori. Manba: <https://lex.uz/docs/5971265>.
5. Rahimova M. R., Ishmuxamedov A.E. Mintaqaviy iqtisodiyot. Darslik. T.: TDIU, 2010. 72-b.
6. D. Ruzieva, "Korxonalar iqtisodiyoti". O'quv qo'llanma, "Innovatsion rivojlantirish nashriyot-matbaa uyi" nashriyoti, 2022-y. 166-bet.
7. G.M. Shadieva, T.S. Sharipov va b., "Mintaqaviy iqtisodiyot". Darslik. Toshkent, "FAN BULOG'I" nashriyoti, 2023-y. 97-bet.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100